

'AMIS ENNEMIS'

GEERT VAN GOETHEM

Harry Van Velthoven, *Bevriende vijanden. Hoe de Belgische socialisten uit elkaar groeiden*

Kalmthout, Polis, 2019, 292 pp., ill., ISBN 9789463104050

In *De Standaard* van 13 juli jl. verklaart Geert Mak de diepe crisis van de sociaal-democratie in Europa door te verwijzen naar hun internationale ingesteldheid "wat wringt met het nationale niveau waarop de democratie en de verzorgingsstaat zijn georganiseerd." Zou het?

Dat het 'wringt' kan moeilijk worden in vraag gesteld. Wie twijfelt kan er het nieuwe boek van Harry Van Velthoven, *Bevriende vijanden* op na slaan. Hij heeft het niet over Europa, maar over België en niet over de actuele crisis, maar over een eeuw van tegenstellingen en fricties. Het wringt dus al lang. Het is, als je het zo bekijkt, nooit anders geweest. Van Velthoven brengt zijn uitvoerig gedocumenteerd verhaal met overtuiging en een overvloed aan feiten. We overlopen ongeveer honderd jaar discussie rond de Vlaams-Waalse tegenstelling binnen wat sommige politieke 'waarnemers' nog altijd weten te omschrijven als een strak geleid en gedisciplineerd socialistisch blok. Als het boek van Van Velthoven al één grote verdienste heeft dan is het wel deze: doorheen een bos van feiten ontdekken we een kluwen van

verschillen, nuances, compromissen, dissidenties, ruzies...tussen personen, regio's, steden, arrondissementen, fracties, partijen en zuilstructuren en generaties. Het is geen simpel verhaal. Het is zelfs een verdomd complex verhaal. Een hobbelparcours met een, vanuit het heden bekeken, voorspelbare afloop. Het werpt bovendien, los van het onderwerp, de vraag op, in hoeverre politieke bewegingen in staat zijn te sturen wanneer maatschappelijke ontwikkelingen haaks staan op hun maatschappijvisie.

Want dat nationalisme in principe vreemd is aan socialisme hoeft, denk ik, geen betoog. Socialisme is inderdaad internationalistisch, misschien moeten we eerder de term kosmopolitisch hanteren. Vertrekkend vanuit het verlichtingsideaal van 'broederlijkheid', met klasse als verbindende factor: 'proletariërs aller landen...'. Maar het reformisme, de richting die het Belgisch socialisme nog voor de vorming van de eerste partijen in de jaren 1870' insloeg is, omwille van zijn karakter, nationaal georiënteerd. Reformisten zijn geen revolutionairen maar hervormers, ze willen via democratische weg de macht veroveren in parlementen. Nationale parlementen. Ze willen de maatschappij grondig hervormen, via wetgeving. Nationale wetgeving. Ze willen, samen met vakbonden, de arbeid reguleren en het product van die arbeid herverdelen. Door nationale afspraken en in nationaal beheerde structuren. Is dat nationalisme? Niet in ideologische zin, maar het bewijst wel het belang van een natie als kader. Een kader dat ook, onvermijdelijk, identiteitsbepalend is. Daar kan geen internationale tegenop.

Maar er is niet alleen het brood. Er zijn ook de rozen. In dit geval taal, cultuur, onderwijs. De niet-materiële aspecten, de niet aan klasse, maar aan 'volk' gelinkte component van denken en handelen. En wanneer je een boek schrijft over communautaire tegenstellingen, over de 'Vlaamse kwestie' in de

socialistische partij, dan ligt daar natuurlijk het zwaartepunt van je verhaal. En het valt op dat die kwestie inderdaad, ook bij die internationalisten, voor discussies zorgde die zeer herkenbaar zijn: territorialiteit tegenover persoonsgebondenheid, autonomie of hiërarchie, tweetaligheid, faciliteiten, minderheden....Het is een kroniek van twistpunten die bij socialisten, niet anders dan bij andere unitaire politieke formaties, permanent voor frictie en discussie zorgden. Van Velthoven zet het mooi op een rijtje en biedt verfrissende inzichten, met name over de rol van Camille Huysmans, zijn relatie met Jules Destrée en het zgn. 'Compromis' van de Belgische socialisten. Over de voortrekkersrol ook die de Belgische Werklieden Partij speelde bij de ontwikkeling van het concept 'culturele autonomie'. Hij weet zijn verhaal ook te kaderen in de bredere Belgische politieke context en hanteert de begrippen 'negatieve' en 'positieve' integratie, wanneer hij het heeft over de machtsdeelname van BWP/BSP voor en na de tweede wereldoorlog. Het brengt de nodige structuur in het verhaal dat ook enkele dieper liggende vragen aansnijdt rond de verhouding tussen nationale en sociale bewegingen. Vragen die ons voorlopig echter niet verder brengen dan de vaststelling dat het Wallingantisme overwegend links en het flamingantisme overwegend rechts is. Waarom? Het bestuderen van de verhouding tussen nationale en sociale bewegingen vanuit een internationaal perspectief zou misschien meer inzichten kunnen brengen. Maar dat was hier uiteraard de ambitie niet.

Blijft natuurlijk de vaststelling dat de socialistische partij er gedurende bijna een eeuw in geslaagd is om interne compromissen te bereiken over taal en communautaire discussies en dat het dan plots, op het einde van de jaren '70 van de vorige eeuw niet meer lukte. De Vlaamse en de Waalse identiteiten waren niet langer verzoenbaar in één partij, klasse

voldeed niet langer als verbindend element. Was het een kwestie van generaties, van persoonlijkheden? Van nieuwe opportuniteiten, van nieuwe regionale natievormingen die de staatshervorming van 1970 in zich hield? Harry Van Velthoven suggereert dat over die honderd jaar drie identificaties: de socialistische, Belgische, Vlaams/Waalse om voorrang streefden en uiteindelijk tot de botsing en de breuk hebben geleid. Zijn verhaal stopt hier, maar werpt meteen ook bijkomende vragen op. Want die crash kwam op een moment dat de diepe crisis, waarnaar Geert Mak refereert, zich eigenlijk al begon aan te kondigen. Het was ook het moment waarop, ondanks alle internationalistische retoriek, de Europese sociaaldemocratie er niet in geslaagd is haar nationale kaders te overstijgen voor een nieuwe volwaardige Europese staatsvorming. Een vierde identificatie, een Europese, bleef uit. Waarom? Misschien bevat de Belgische case het begin van een antwoord. Want zoals Harry Van Velthoven in zijn conclusies terecht stelt is er in Europa een noordelijk Scandinavisch en een zuidelijk Frans socialistische model. En de breuklijn tussen beide loopt door België.